

Deleuze ve Guattari'de Öznenin Şizoanalitik Özgürlüğü ve Arkaplanı

Schizoanalytic Liberty of Subject in Deleuze and Guattari and Its Background

Ömer Say

Öz

Deleuze ve Guattari öznenin özgürlüğünü, onun kendisi olarak, hiçbir temsil sistemine boyun eğmeden var olmasıyla açıklar. Çünkü temsil, kendisi dışındaki bir şeye ihtiyaç duymaktadır. Öznenin özgürlüğü için insan üzerinde hâkimiyet kuran rejimlere yönelik Marx'ın kapsamlı eleştirisi Deleuze ve Guattari için bir başlangıç oluşturur. Ancak Marx'ın Platon'dan beri devam eden kronolojik zaman anlayışı içinde diyalektiği benimsemiş olması da eleştirilmesi gereken durumdur. Bu bakış açısı aslen Deleuze'un felsefi yaklaşımında biçimlenmiştir. O, Platon'dan beri devam eden idealizme karşıt olarak fark kavramını bir kendilik olarak materyalist bir düşünce içinde tasarlar. Zira pozitif fark, onu düşünülebilir olmasını sağlayabilecek herhangi bir bağı dışlar. Öznenin varlığını da özgürce kendisinin oluşturması üzerine kurar. Oysa psikanaliz bu temsilci düşünceyi ailede ödipus kompleksi aracılığıyla yeniden kurmuştur. Psikanalizdeki temsilci yaklaşım yerine şizofrenik süreç içindeki serbest çağrışımlar Deleuze ve Guattari açısından insan özgürlüğü için tercih edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Deleuze ve Guattari, Şizonanaliz, Şizoanalitik Toplumsallık, Fark

Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi, omer.say.omer@gmail.com

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 21.01.2017

DOI: 10.17550/akademikincelemeler.286896

Abstract

*Deleuze and Guattari describe liberty of subject as itself existing to be unsu-
bordinated to any representational system. Because representation needs to
be related to something else out of itself. For the liberty of subjects, Marx's
extensive criticism of the regimes dominating over human beings gives a
base for Deleuze and Guattari in their thoughts. Nevertheless Marx's adop-
tion of dialectics as part of the chronological time understanding since Plato
deserves criticism for them as well. Deleuze contrives "difference" as a term
that is itself in the materialistic thought opposing idealism since Plato, as
positive difference rejects any linkage that makes it idea. In Deleuze's view-
point, identity of being establishes itself on free desire. However, psychoa-
nalysis establishes representational system in family through Oedipus comp-
lex. According to Deleuze and Guattari, for human liberty, free associations
during schizophrenic processes must be preferred instead of representatio-
nal approach in psychoanalysis.*

Keywords: *Deleuze and Guattari, Psychoanalysis, Psychoanalytic Commu-
nity, Difference*

Giriş

Deleuze ve Guattari için bireyin özgürlüğü, onun bir özne olarak kendi kendini oluşturma sürekliliği içinde pozitif bir varlık olabilmesini gerekli kılmaktadır. Bu, öznenin onu çevreleyen toplumsal ve diğer tüm bağlarla ilişkisini özgür ve bir başına kendisi olarak yürütmesiyle mümkün olmaktadır. Özne kendisi olarak varlığını ortaya koyduğu için de pozitif bir oluş gerçekleşmektedir. Pozitiflik ya da negatiflik ise Deleuze'ün 'Fark ve Tekrar' adlı kitabında açıkladığı üzere 'fark' kavramı etrafında şekillenir. Onda negatif 'fark', ideaya içkin ve uyumlu olarak ortaya çıkar ve temsilin ya da kavramın özdeşliği tarafından açıklanır. Pozitif 'fark' ise ideanın başkalığında kendi kendini içererek açıklanır. Farkların negatif olanı varsayımsal, statik, döngüsel, denk, simetrik ve tekrar üzere iken pozitif olanı koşulsuz, içkin, tekil, asimetrik ve gelişimseldir (Deleuze, 2014: 26-27).

Çağımızda sosyal alanlardaki birçok düşünce biçimi aslında bireyin kendisi olarak özgürlüğü bağlamında Deleuze ve Guattari ile yüzeysel olarak hemfikir gibi görünür. Ancak Deleuze ve Guattari'nin sözünü ettiği özgürlük ve özgürleşme serüveni, daha baştan düşünce dünyası içinde öznenin bir varlık olarak kendi başinalığını ve varlığını bir başka aidiyet, sadakat veya temsiliyet ile ifade etmemesiyle açıklamaktadır. Bu durum, birey-toplum, ilişkilerinde olduğu kadar birey-din ve birey-devlet ilişkileri açısından da önem taşır ve tam bu noktada postyapısalcı bir duruşun kaotiklik üzerinden gelişen anlayışıyla kendini belli eder.

Deleuze ve Guattari, öznenin özgürlüğünü felsefi düşünce içinde kurarken Deleuze'un bakış açısına çok önemli bir düzeyde dayansa da öznenin harekete geçme ya da ilk hareketi başlatma amacı olarak Guattari'nin psikiyatrik yaklaşımından faydalanmaktadır. Her iki düşünürün düşüncesinin bulunduğu bakış açısı ise onlara göre modern çağda baskı altına alınan öznenin gerçek özgürlüğünün, bir temsil düzeni içine girmeyen ve girmeyecek olan şizofrenik süreç ile gerçekleşebileceği olmasıdır. Bu süreç ise onlar tarafından şizoanaliz olarak adlandırılmaktadır. Ancak burada belirtmekte fayda vardır ki "şizoanalize göre şizofreni, şizofrenleri karakterize eden ya da tanımlayan hastalık ya da zihinsel rahatsızlık değildir" (Holland, 2013: 22). Çünkü

şizoanaliz, şizofren ile şizofrenik süreci birbirinden ayırmaktadır (Holland, 2013: 185).

Deleuze ve Guattari'de şizofrenik süreç, aslında arzunun nasıl çalıştığının gösterildiği bir modeli oluşturmaktadır (Buchanan, 2014: 68). Onlara göre ancak şizofrenik süreç gerçek olarak öznenin özgürlüğünü ifade edebilir. Çünkü şizofrenik süreç özgür ve bağımlılık duymadan özgürlüğün alanını oluşturmaktadır. Deleuze ve Guattari, şizofrenik süreci açıklarken bu sürecin sağlayacağı özgürlüğü, psikanaliz eleştirisi üzerinden açıklamaya çalışmaktadırlar.

Psikanaliz ve Arzunun Bastırılması

Deleuze ve Guattari'ye göre bilinçdışı ve arzulama üretimleri gerçekte psikanalizin muhteşem keşifleri olmakla birlikte bu keşiflerin üzeri yine psikanaliz içinde ödipus kompleksi aracılığıyla yeni bir idealizm biçimine dönüştürülerek hızla örtülmüştür. Bu durum bilinçdışı üretim birimlerinin yerine temsilin geçirilmesiyle gerçekleşmiştir. Üstelik arzu, psikanaliz içinde idealist bir tasavvur olarak ele alınmış ve bir nesnenin eksikliği olarak belirlenmiştir. Böylece eksiklik, 'varlığın çaresiz yetersizliği,' çerçevesinde arzu olarak mutlak hale getirilmiştir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 44-46). Eksiklik düşüncesi de aslen Platon'dan beri devam eden idealizmin 'fark' kavramıyla kendine yer bulmaktadır. Zira "Platon'da idelar özdeşliktir, idealara uymayan temsiller alanı fark'tır" (Kılıç, 2013: 44). Zaten Deleuze'un tek başına kaleme aldığı 'Fark ve Tekrar' adlı eserinde de belirttiği haliyle eğer idealizmdeki gibi bir temsil gerekliliği söz konusuysa fark, aslen pozitif fark olamaz. Çünkü pozitif fark, onu düşünceye taşıyan herhangi bir bağı dışlamayı gerektirmektedir (Deleuze, 2014: 330). Oysa psikanalizde olan biten şey, Deleuze ve Guattari'ye göre tam anlamıyla Platon'dan beri devam eden düşünce geleneğindeki temsilci düşüncenin psikolojiye yerleştirilmesidir.

Deleuze ve Guattari'nin yaklaşımında psikanaliz, arzulama üretimini hem keşfetmiş hem de onu gürültü çıkaran bir bilinçdışı faaliyet olarak görmeyi tercih etmiştir. Üstelik Freud, cinsellik ile aile kompleksini birbirine lehimleyerek ödipus'u da bir ölçüt olarak saptamıştır. Böylece artık, arzulama üretiminin serbest çağrışımı, kendini çok anlamlı bağlantılara açmak yerine tek anlamlı bir çıkmaza kapatarak

temsilin gereksinimlerine itaat eder hale getirilmiştir. Bu, Deleuze ve Guattari için ödipusun idealist dönüm noktasıdır. Çünkü artık ödipus bütün üretici güçler kendinden yayılıyormuş gibi arzulama üretimini temellük etmiştir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 84-91). Bu bağlamda özgürlüğü ortadan kaldıran mevcut haliyle bir yapıdır ve bu yapı özellikle bir temsilci sistemin varlığının devamıdır. Çünkü düşünce tarihi içinde yerini idealizmle sağlamlaştıran temsilci sistem, arzunun özgürce varlık bulmasından ziyade onun bastırılmasını sağlamaktadır.

Öte yandan Deleuze ve Guattari, psikanaliz içinde arzulama deneyiminin, ödipus yoluyla ebeveynlerle ilişkiymiş ve aile onun yüce yasasıymış gibi inşa edildiğini öne sürerler (Deleuze ve Guattari, 2014a: 181). Onlara göre aile üzerine anne, baba veya çocuk olmaksızın ibaret haliyle üçgenleşme şeklindeki bir kısıtlayıcı kullanım ideali dayatılmıştır. Bu sayede babanın, annenin ve çocuğun yeri belirlenmiş olarak diğer toplumsal ilgilerden ayrı tutulmak suretiyle biçimlendirilmektedir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 115). Burada kilit nokta ise ailenin üçgenleştirilmesinden çok rollerin belirli hale gelmesinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla asıl sorun belirlenmiş rollerdir. Üçgenleştirme belirlenmişliğe ve değişmez bir konumun gerekliliğine olan inançtır. Çünkü Deleuze ve Guattari için belirlenmiş roller ile kişinin oluş halinin sürekliliğinin önüne geçilmekte, o sınırlandırılmaktadır. Bu hal, özgür olarak sürekli oluşun ve dolayısıyla pozitif fark olarak mevcudiyetin tam zıttı bir duruş göstermektedir.

Deleuze ve Guattari'nin belirttiği haliyle psikanalizdeki arzu, anneyi elde etme ve babayı öldürme isteği olarak açıklanmaktadır ve bu görüşün doğruluğu üzerinden hareket ederek arzunun bastırılmasına karar verilmektedir. Deleuze ve Guattari için bu yaklaşımın kendisi bir başına hatalıdır. Çünkü arzulanan şey ne anneyi elde etme ne de babayı öldürmedir. Üstelik bu yolla arzunun önüne çarpıcı enest aynası yerleştirilerek arzu utandırılmakta ve çıkışı olmayan bir durumun içine sıkıştırılmaktadır. Onlara göre bu tam anlamıyla bir hiledir. Çünkü yapılan şey, arzuyu kurgulayarak, kendi öznelerinin de bu kurguya uygun niyetlerinin olduğuna inanmasını sağlamaktır. Böylece, bir yasa konmakta ve bu yasanın da hem niyete hâkim olması hem de bilinçdışını suçlu çıkarması sağlanmaktadır. İşte ödipus bu hileli imge olarak işlemektedir ve bastırma da bu hileli imge ile gerçekleşmekte-

dir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 172-180). Demek oluyor ki Deleuze ve Guattari'nin yaklaşımına göre psikanalizde ödipus vasıtasıyla başlangıçta bir yasa kurgulanmakta ve bu yasa yoluyla bireyin suçluluk duyması sağlanmaktadır. Bu sürecin oluşmasında ise önce bir teorinin oluşturulduğu ardından da olayların bu teoriye uyarlandığı kurgusu öne sürülmektedir. Burada yasa, Deleuze ve Guattari'nin bakışında bir temsil vasıtası haline getirilmekte ve bu temsil ile de işlerlik düzeni sağlanmaktadır. İnsanın bu yasaya inanarak suçluluk duyması da yine bir kabul sonucunda teoriye boyun eğmesi olarak gerçekleşmektedir.

Deleuze ve Guattari, Lacan'ın da psikanalizde imgesel bir ödipus ve ödipalleştirici yapı çizdiğini söylemektedirler. Onlara göre Lacan'ın yaklaşımında arzu bir simgeye dayanarak temsil edilebilmektedir. Burada da arzu kaçınılmaz bir şekilde eksiklikle ilişkilendirilmektedir. Ayrıca eksiklik olarak tarif edilen simgesel terime dayanarak bir yapı ortaya çıkartılmaktadır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 442-445). Halbuki der Deleuze, "biz arzunun asla 'kanuna' bağlı olmadığını ve bir eksiklik tarafından tanımlanmadığını söylemekteyiz" (Deleuze ve Parnet, 1990: 124). Bu yüzden de Deleuze ve Guattari'ye göre psikanalitik yaklaşımdaki arzunun bir yoksunluktan kaynaklandığı düşüncesi önceden var olan bir eksiklik üzerinden doğmamakta aksine toplumsal üretim içinde düzenlenmekte ve organize edilmektedir. Gerçekte ise psikanalizin iddiasının tam tersi doğrudur. Çünkü ihtiyaçlar tarafından desteklenen şey arzu değil, arzudan türeyen şey ihtiyaçtır. Yani, ortada bir çarpıtma vardır. Bu çarpıtmanın belirgin bir örneğini biz pazar ekonomisinde de görmekteyizdir. Pazar ekonomisinde de boşluğun yaratılışı hâkim bir sınıfın sanatıdır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 48-49).

Deleuze ve Guattari için pazar ekonomisinin belirlediği ihtiyaç ve eksiklik tıpkı psikanalizdeki gibi kurgu yoluyla hâkim düşünce ve sınıf tarafından meydana getirilmektedir. Bu sayede Deleuze ve Guattari'ye göre ihtiyaçlara bağımlı hale getirilen arzu ile gerçek olmayan bir sistem işler hale getirilmiş olmaktadır. Ancak bu yaklaşıma sadece Deleuze ve Guattari'de değil tüm postyapısalcı düşünürlerde rastlanır. Hatta Marksizmin yirminci yüzyıl boyunca yorumlanması çerçevesinde düşüncelerini geliştiren birçok düşünürde rastlanır. Gramsci'den Frankfurt Okulu mensuplarına, Althusser'den Foucault'ya kadar birçok düşünür yaklaşımlarını bu çerçevede kurmuştur. Tüm bu düşünürler

bireyin belirli hâkim sınıflar ve ideolojiler tarafından kuşatıldığını ve öznenin kendi özgürlük alanını ya büyük oranda ya da tamamen kaybettiğini öne sürmektedirler.¹ Deleuze ve Guattari'nin buradaki orijinal tarafı ise aynı yaklaşımı psikoloji disiplini içinde ele alması ve bir temel çerçeve oluşturmaya çalışmasıdır.

Deleuze ve Guattari için tüm bunlar, bilinçdışı ödipus ile kuşatan psikanalizin sağaltılamaz aileciliği ile sağlanmaktadır. Ödipus aileciliği ile simgesel bir temsil sistemi kurulmuş olmaktadır. Bu sayede artık burjuva toplumunun ve onun değerlerinin kuvvetli yapılarını simgeleyen bir mikrokozmos tesis edilmektedir. Oysa mikrokozmos, kabul edilemez bir varsayım ve temsil düzenidir. Çünkü bu durum, makrokozmos ile mikrokozmosun, birinin diğerini ifade ettiği ama iki ayrı kapalı figürün karşılaştırılmasını doğurmaktadır ve kapalı bir sistem olmaya meyletme seçilmiş olunmaktadır. Kapalı sistemle parçaların birbirleriyle olan bağlantısı kesilmekte ve arzulama üretimi çiğnenip geçilmektedir. Oysa gerçeklik ise kapalı figürlerden ziyade parçaların çoklu ilişkiler bağlantıları ile oluşmaktadır. Yani baba, anne ve ego, sadece birer parçalar olarak, tarihsel ve politik durumun asker, polis, işbirlikçi, direnişçi patron, patronun karısı, semt sakini gibi tüm olası öğeleriyle dolaysız, üçgenleştirmelerden ibaret olmayan bir ilişki içindedirler. Kısacası aile, özerk bir figür olarak bir mikrokozmos değildir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 141-147).

Her ne kadar Deleuze ve Guattari'nin geliştirdiği teori içinde ailenin varlığı sadece sorunun somut olarak psikoloji içinde psikanalizin işlerlik kazanması şeklinde öne sürülse de unutulmaması gereken nokta onlara göre sorunun asıl olarak idealar, kavramlar ve temsil sistemi olduğudur. Aile sadece onun psikoloji içindeki açılımıdır. Yani ailedeki bu sorunun bir başına giderilmesi Deleuze ve Guattari için çözüm değildir. Asıl çözüme temsilci sistemin yani kavramların ve idealist

1 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Antonio Gramsci, (1986), Hapishane Defterleri: Seçmeler, Çev: Kenan Somer, İstanbul, Onur Yayınları; Max Horkheimer, (2005), Geleneksel ve Eleştirel Kuram, Çev. Mustafa Tüzel, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları; Louis Althusser, (2006), İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, Çev.: Alp Tümerkin, İstanbul, İthaki Yayınları; Michel Foucault, (2005), Özne ve İktidar, Çev.: Işık Ergüden-Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

yaklaşımın kaldırılması ile ulaşılabilecektir. Özetle aile sorununun başlangıcı değil sonucudur.

Temsilci Psikanalize Karşı Serbest Çağrışımçı Şizoanaliz

Deleuze ve Guattari'ye göre "arzulama-makineleri heterojen bağımsız parçalar içerir" (Bogue, 2013: 137). Hâlbuki ödipus ile arzulama üretimi ayaklar altına alınmakta ve bir makineden ibaret olan üretimde kısmi nesnelere yani parçaların varlığı ortadan kaldırılmaktadır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 72). Öyleyse onlar açısından ailedeki rollerin belirlenmiş hale getirilmesi gibi bir sınırlandırılma heterojenliğin ve bağımsızlığın önüne geçilmiş bir yasanın oluşturulması demektir. Bu yasa ise ancak temsilci sistem içinde meydana gelmektedir. Temsil ortadan kalktığında her şey kendi akışkanlığı içinde çoklu ilişkiler ve bağlantılar alanına dönüşecektir.

Anlaşılan o ki Deleuze ve Guattari'nin öne sürdüğü haliyle bu çokluluk en açık ve kısa haliyle şu şekilde meydana gelmektedir: Her şey bir diğerine bağlı olarak ilişki içinde var olmaktadır. Arzulama üretimi de parçalar arasındaki bağlantılardan oluşmaktadır. Şizoanalizde parçaların bu bağlantıları üç şekilde meydana gelmektedir:

Öncelikle parçalar birer kısmi nesne olarak da isimlendirilmektedir. Deleuze ve Guattari'nin ifadesiyle arzulama makineleri, parçaları olarak kısmi nesnelere sahiptirler. Kısmi nesnelere her parça daima tamamen farklı bir makinenin parçasına gönderimde bulunur: Kırmızı yonca ile yabanası, eşek arısı ile orkide gibi (Deleuze ve Guattari, 2014a: 463-464). Her kısmi nesne bir makinedir. Onlar mecazen değil, bağlantılarıyla tam olarak makinedirler. Biri diğerinin kestiği akımı yayar. Bebeğin emdiği meme süt üreten bir makinedir. Ağız da aynı şekilde bir makinedir ve ona eklenmektedir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 13). Burada kesilme sürekliliği koşullandıran şeydir. Çünkü bir makine sadece akımı ürettiği farz edilen başka bir makineye bağlandığında o akım kesilecektir ve bu da bir üretimdir. Her makine bağlandığı makine ile akımdan kesilir. Bu, bir ve, ve sonra, ve sonra şeklindeki dizilimdir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 60). Bu haliyle işleyişteki kesilmeler üretkenliğin devamlılığı için gerekli olarak görülür ve arzulama makinelerinin üretimine ait birinci özellik olarak anılır. Adına bağlayıcı sentez denmektedir. Kesilmelerden ilki bağlayıcı, ikincisi ayırıcı,

üçüncüsü ise birleştirici senteze gönderimde bulunmaktadır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 67). Bu haliyle de üç türlü üretim sentezi olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki yukarıda açıklandığı üzere bağlayıcı sentezdir. Diğerleri ise aşağıda açıklanacağı üzere ayırıcı ve birleştirici olarak adlandırılmaktadır. Belirtmekte fayda vardır ki parçaların makine olması bir yandan da materyalist açıklama için bir temel oluşturmaktadır. Bu şekilde makineleşmiş ve böylece maddileşmiş bir ilişki içinde bir zincir oluşturmakta ve parçalar arasındaki ilişki de bir makine halinde arzunun üretilmesini sağlamaktadır.

Ayırıcı sentez ise Deleuze ve Guattari'de şöyle açıklanır: Bir organ, bağlantıların farklılığına göre birden çok akımla da ilişkili olabilir. Ağız makinesi buna örnek olarak gösterilebilir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 62). Ağız ve meme arasındaki bağlantı, emzirme ya da tatmin olma ürününü üretmeyi tamamladığında kopmaktadır. Bu durum, bir tatmin göstergesi olarak organsız beden üzerinde kaydolur ve bebek memeyi reddederek başka bir tarafa yönelinceye kadar sürer. Ağız memeden çekilip sessizliğe gömülebilir ya da başka bir organ haline gelebilir. Organsız bedenin bu ayırıcılığı ve kaydediciliği sayesinde insanın beslenme ya da oral tatmin gibi verili bir tatmin tarzına takılıp kalması engellenmektedir (Holland, 2013: 75-76). Deleuze ve Guattari için kaydetmenin ayırıcı sentezi ile şizofreninin ya, ya da, ve sonradan şeklindeki ayırıcılığı ve farkları ortaya çıkar. Eğer bu durum gerçekleşme konuşan ağızın ya söyleyecek bir şeyi kalmazdı ya da tam bir şeyler söyleyecekken söylememeye karar verirdi (Deleuze ve Guattari, 2014a: 27-28). Arzulama makinelerinin üretimine ait ikinci özellik budur. İlk özellik sürekliliği olan akışlarla ilgiliyken ve kısmi nesnelere gönderimde bulunurken, ikincisi heterojen zincirlerle ilgilidir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 64).

Ancak Deleuze ve Guattari'ye göre ayırıcı sentezinin gayri meşru sentezinde bu ayırıcılık ödipalleşmeye yol açabilmektedir. Asıl tehlike de buradadır. Çünkü ödipalleşme ile birlikte türlü, türlü özdeşleşmeye imkân veren bir açık uçlu dizi sadece anne ve baba ile kısıtlanmaktadır ve sonra da bunların arasında dışlayıcı bir seçim dayatılmaktadır. Böylece artık ya annen ya da baban gibi olmak zorundasın denmektedir (Holland, 2013: 91-92). İşte ödipalleşme ile ortaya konan bu dayatma ile şizofrenik sürece ait ya, ya da şeklinde süregiden akış

engellenmiş olunmaktadır. Bu durum Deleuze ve Guattari için bir kısıtlanmadır ve özgürlüğün, insanın elinden alınması sonucunda belirlenmişliğe sürüklenmesidir.

Arzulama makinelerindeki üretimin üçüncü özelliği özneyi makineye bitişik şekilde veya makinenin kenarındaki bir parça olarak üreten kalıntı ya da artakalan-kesilmedir. Burada parçanın bütün ile bir ilişkisi bulunmaz. Kendi rolünü bir başına oynar. Tüm diğer kesilmeler gibi öznel kesilme de hiçbir şekilde eksiklik olarak gerçekleşmez (Deleuze ve Guattari, 2014a: 66). Burada bir arta-kalan kesilme olarak ortaya çıkan sadece bir yoğunluk durumudur. Bu sayede özne tarihteki isimleri organsız beden üzerindeki yoğunluk bölgeleriyle özdeşleştirmektedir ve her seferinde özne 'öyleyse bu benim' diye haykırmaktadır. Böylece şizo artık homo natura yanında bir homo historiadır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 39-40). Üçüncü özellik sayesinde parçanın ya da bir kişi olarak öznenin doğa ve zaman içindeki konumu ve kendisi oluşu arasında farklılıklar ve değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar arasındaki birleştirmeler de birleştirici sentez olarak yer almaktadır.

Bu sentezler üretim konusunun ana temasını oluşturmaktadır. Arzunun bu üç sentezi moleküler yasalara karşılık gelmektedir. Arzu işleyebilmek için etkilerinin üzerinde yazılıp kaydedilebileceği, saklanabileceği, dağıtılabileceği bir çeşit yüzeye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle de Deleuze ve Guattari organsız beden kavramını kullanırlar. (Tynan, 2014: 58-59) Organsız beden ve organ kısmi nesnelere karşıt oldukları şey onlara göre organizmadır. Çünkü kısmi nesnelere, parçalanmış bir bütünlüğü ya da bir bütünün serbest durumdaki parçalarını gerektirecek bir organizmanın ifadeleri değildir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 468-469). Bir organsız beden hiçbir zaman bir kimseye ait değildir. Organlar kendilerini organsız beden üzerine, organizmanın formundan bağımsız olarak yayarlar (Deleuze ve Guattari, 2014b: 191).

Aslında Deleuze'un organsız bedenle anlattığı şey bir yüzeye karşılık gelmektedir. Bu yüzey olayların gerçekleştiği, derinliği olmayan sadece olayın üzerinde vuku bulduğu bir zemin olarak düşünülebilir.

Deleuze, Stoacılar tarafından faydalanarak cisimdeki değişikliklere ait iki tür ayrımı yapar. Birincisinde demirdeki ateş ya da denizdeki şarap

damlası örneklerinde bir cismin diğerine derinlemesine nüfuz etmesi derin karışımlar üzerinde durur. Deleuze'un bahis konusu açısından asıl faydalandığı kısım ise ikinci tür değişikliktir. Burada 'büyüme', 'küçülme', 'kızdırılmak', 'yeşermek', 'kesmek', 'kesilmek' gibi karışımın olmadığı yüzeyde gerçekleşen cisimsiz olaylara vurgu yapılır. (Deleuze, 2015: 21-22) Yüzeyde gerçekleşen bu olaylar ampirik olarak birer oluşur. Bu aynı zamanda aşağıda belirtileceği gibi anlam ve olay arasındaki ilişkidir. Ancak olayın gerçekleştiği yüzeyin, organsız beden gibi bir yüzey olduğunu vurgulamak açısından önem taşır. Böylece olayın yüzeyde gerçekleşiyor olması sonucunda onun varlığının bir değişmez bir yasaya gönderme yapmadan ya da temsil alanına ihtiyaç duymadan ortaya konduğu varsayılmaktadır. Burada, artık özgür bir oluşum zemini sağlanmış olarak düşünülmektedir.

Organsız bedenle kısmi nesnelere bir örnek yapmadan ve birleştirmeden bir araya getiren şey, arzulama makinelerinin içindeki iletim aygıtı gibi olan zincirdir. Öte yandan zincir, organsız bedeninin kaydetme yüzeyindeki bütün bir ayırım şebekesi olarak akımları yönlendirmekte ya da kodlamaktadır. Bir kod iki şeyi belirtir: Bunlardan birincisi desteğin yeryurdu olarak eksiksiz beden saptanması, ikincisi ise, bütün zincirin kendisine dayandığı despotik bir gösterenin yükseltilişi (Deleuze ve Guattari, 2014a: 470). Her iki şey arasındaki bu ayırım ise özgür bir oluşum süreci ile bir gösterene ya da temsil alanına dâhil olma arasındaki sınırı işaret etmektedir.

Bütün bu anlatılanları daha açık bir ifade ile toplumsal alan içinde söylemek gerekirse şöyle ifade edilebilir: Şizoanalitiğin makineleşen düzeneğinde sürekli bir akış vardır ve akımlar bir parçadan diğerine geçmektedir. Bu geçiş sırasında akımların herhangi bir parçaya bağımlı olarak kalmaması gerekmektedir. Zira sadece bu durumda akımın bağımlı olmayan sürekliliği meydana gelebilecek ve pozitif varlık olarak ortaya çıkması sağlanmış olacaktır. Bu aynı zamanda bir bütünlük içinde kaybolmayı ve böylece sürüsel olmayış anlamına gelmektedir. Eğer akımlar bir bütünlüğü ve birliği işaret ediyorsa ve ona bağlı olarak gerçekleşiyorsa, bu onun tabiyetini ve aynı zamanda despotik bir gösterenin varlığını ortaya koyuyor demektir. Bu da Deleuze ve Guattari için toplumsal örgütlenme açısından tabi kılınan varlık olarak insanların özgürlüklerinin elinden alınmış olmasıdır.

Arzulama üretiminin parçalar arasındaki bağlantılardan ve dolayısıyla parçaların işleyişlerinden ibaret olması Deleuze ve Guattari için toplumsal ilişkiler için de önemli bir referanstır. Onlara göre biz bir sosyal biçimlenme içinde derin bir montajla bir araya getirilmiş durumdayızdır. İhtiyaç duyulduğunda fiş diğer kolektif makineye takılmaya hazır olarak küçük makine yapılmış durumdadır (Deleuze ve Guattari, 2014b: 187) Bu haliyle parçalar arasındaki ilişkilerin özgürce meydana gelmesi şizoanalizin konusu alanına girerken baskı altına alınması ve boyun eğdirilmesi psikanalizdeki gibi despotik bir ifadenin alanı içinde yer alır. Özetle Deleuze ve Guattari için her şey makine olduğu için parçaların birbirleriyle olan ilişkisi herhangi bir temsil düzenine ait olmadan devam etmesi şeklinde olmalıdır. Bu haliyle de bir bütünlük ya da birliğin olmaması gerekmektedir.

Şizoanaliz Açısından Toplumsal Alan ve Özgürlük

Deleuze ve Guattari'nin öne sürdüğü şizoanalitik sava göre arzu makinedir. Arzulama makineleri de makinelerin sentezidir ve makinesel düzenlemedir. Arzu üretim düzenidir. Her üretim aynı anda hem arzulama üretimi hem de toplumsal üretimdir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 425). Deleuze ve Guattari'nin yaklaşımında arzunun nasıl toplumsal üretim olduğu yine onun makineleşen düzeneğinde açığa çıkmaktadır. Öte yandan bizim bir sosyal biçimlenme içinde montajla bir araya getirilmiş olmamız ve toplumsal üretiminin aynı anda arzulama üretimi olması, toplumsal üretim parçalarının da arzulama makineleri yoluyla oluştuğunu açık olarak ortaya koyar. İşte tam da burada parçalar ve kısmi nesnelere birbirleri ile kurduğu bağlantılar arasındaki farklılıklar, toplumsallık açısından psikanaliz ile şizoanaliz arasındaki ayrımı belirlemektedir.

Deleuze ve Guattari için toplumsal sahaya yapılan yatırımın iki türü vardır: Merkezi egemenliğin oluşumuna yatırım yapan paranoyak faşizan bir tip ve arzunun kaçış çizgilerini takip eden şizodermimci bir tip (Deleuze ve Guattari, 2014a: 399). Her makine işleyişi yani parçalar üzerinde paranoya ve şizofreni ayrımının yapıldığı yer, molar (sürüsel) ve moleküler arasındaki bir kavşak, bir organsız beden hudududur. Sınırdaki bir yüzünü molar kümelerin zapt ettiği, diğerini moleküler öğelerin kalabalıklaştırdığı organsız beden bulunmaktadır.

Ya orada esas olarak başından beri olduğu şey haline geldiği, yersiz-yurtsuzlaşmanın saf şizofrenik süreci haline geldiği yerde duvarı aşar ve moleküler öğelere açılır ya da duvara çarpıp modern dünyanın en berbat şekilde düzenlenmiş yeryurtlarına geri döner (Deleuze ve Guattari, 2014a: 405-406). Molar ve moleküler sınır, şizoanaliz ile psikanalizin toplumsallık tipleri arasındaki farklılığı en açık haliyle ortaya koymaktadır. Şizoanaliz kendi düşünüş tarzı içinde parçaların birbirleriyle bağlantılarını parçaların kendi varlıkları temelinde ele almaktadır. Parçalar arasındaki akımlar ve dolayısıyla bağ hiçbir organa ya da onu etki altına alabilecek sisteme boyun eğmemektedir. Oysa tam tersine molar toplumsallıkta bir belirlenmişlik ve itaat toplumsal alanın ana damarını oluşturur. Bu bağlamda moleküler şizoanalitik toplumsal yatırım belirlenmişlikten uzak, özgür ve bağımsız olurken psiakanalizle uyumlu olan toplumsallık sabit bir yer aramaktadır. Zira onun bir merkeze, gösterene ve referansa ihtiyacı vardır. Bir temsil alanı olmadan ve bir bağlanmaya geçmeden psikanalitik toplumsallık ya da Deleuze ve Guattari'nin deyişiyle paranoyak toplumsallık oluşamaz.

Öte yandan bir toplumsallık oluşmaması nedeniyle şizoanalizin ortaya koyacak hiçbir politik programı bulunmaz. O, ne bir partiye ne bir gruba dâhil olur. Kitleler adına da konuşmaz. Dolayısıyla politik bir programın şizoanalitik bir çerçevede hazırlandığı düşünülemez (Deleuze ve Guattari, 2014a: 546). Çünkü her şeyden önce politik bir program molar oluşun ifadesidir. Aynı zamanda bir politik program sabit bir anlam koyma demek olacaktır.

Deleuze ve Guattari'nin belirttiğine göre şizoanalizde bilinçdışının kendisi hiçbir anlam işaret etmez. O, ifadesel ya da temsilci değil üreticidir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 264). Bilinçdışı kişisel olmadığı gibi yapısal da olmadığı için ne imgelemeyi ne de tasvir etmeyi seçer. Hatta simgeselleştirmez de. O sadece makineseldir ve çarkları çevirir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 83). Bu bakımdan bilinçdışı, anlamla ilgili bir soruna değil, sadece kullanım sorunlarına sahiptir. Arzunun sorusu 'bu ne anlama geliyor' değil, nasıl çalışıyordur. Arzulama-makineleri nasıl işlerler? Bir bedenden diğerine nasıl geçerler? Bağlantılar, ayrımlar, birleşimler nedir soruları onun muhatabıdır (Deleuze ve Guattari, 2014a: 164-165).

Deleuze ve Guattari için bilinçdışının bir anlam ifade etmemesi de oldukça anlaşılırdır. Zira onlara göre idealist felsefe içinde yer edinmiş olan anlam bir değişmeyen tanımlama içindeki donma halidir. Bilinçdışının sadece çarkları çevirmesi ve hiçbir anlam örmeyişi gerçekte Deleuze'ün sürekli hareketli oluşu ifade eden felsefi düşüncesi ile de uyumludur.

Kaldı ki Deleuze ve Guattari'nin anlam hakkındaki görüşleri Deleuze'ün felsefi yaklaşımı üzerinden yükselmektedir. Deleuze'e göre anlam bir atfetmedir. Sözelimi yeşermek örneğinde önermenin bütünüün işaret ettiği şey fiil tarafından ifade edilen olaydır. Yeşermek şeydeki bir nitelik değil, şey hakkında söylenen bir atfetmedir. Atfetmenin kendisi bir varlık değildir ve bir varlığı nitelemez; bir varlık dışıdır o. O halde anlam, tam olarak önermelerle şeylerin sınırınıdır. Yani anlam, olaydır. (Deleuze, 2015: 39) Anlamın olay oluşu onun bir özünün bulunuşundan ziyade süreklilik ve değişkenlik içinde olduğuna işaret eder. Olayın değişkenlik göstermesi ve sürekli harekete ayarlı olması onun bir referanstan bağımsız ya da temsil alanına ve dolaşısıyla belirlenmişliğe bağlanmasını engellemektedir. Bu en azından Deleuze'ün felsefesinde bu anlama gelmektedir. Zira böylece idealizmden uzaklaşmış olmaktadır.

Öte yandan parçaların birbirleriyle ilişkisinin bir makinesel şizofrenik süreç olması doğa ile insan arasında bir ayrım bulunmamasını sağlamaktadır. Şizofren için her şey birer makinedir. Tepedeki yıldızlar veya gökkuşağı onun bedenindekilere eklenmiş göksel makinelerdir. Şizofren doğayı bir üretim süreci olarak yaşar. Ne insan ne de doğa gibi bir şey vardır. Onun için sadece birini diğerinde üreten ve makineleri birbirine ekleyen bir süreç bulunmaktadır. Doğanın insani özü ile insanın doğal özü, doğada, yani insan yaşamında üretim ya da endüstri olarak özdeşleşir. Bu bakımdan endüstri yararlılığın dışsal bir ilişkisi değil insan üretimi olarak doğa ile temeldeki özdeşlikte ele alınmaktadır. İnsan ve doğa karşı karşıya gelen iki terim değildir. Nedensellik ilişkisi içinde de değildir (Deleuze ve Guattari, 2014a: 14-18).

Şizofrende ona özdeşleşen kendilik olarak bir şey bulunmaz. Şizofrenide bir dizi durumu kateden, bu durumları tarihten alınan pek çok isim halinde doğanın öğeleriyle özdeşleştiren özne vardır. (Buchanan,

2014: 71) Bu bakımdan şizofrenlerin dünyasında halüsinasyonları ve hezeyanları şekillendirecek malzeme olan, yoğun niceliklerin tüketimi halinde bir hissetme ve duygulanımlar dizisi yaşanmaktadır. Şizofren Tanrı haline geldiğini, bir kadın, bir Moğol, bir Çinli, bir Kızılderili, bir şövalye, babası ve oğlu olduğunu hisseder (Deleuze ve Guattari, 2014a: 129). Şizofrenik süreçte doğa ve insan ve tarih ve insan ilişkisi birçok değişik özdeşlik halinde sürmesi Deleuze ve Guattari için hem belirli bir kimlik ve özne oluşla tezat teşkil etmesi hem de alışıl gelmiş zaman akışının dışında farklı seyretmesi fikrini gerektirdiği için temsil sistemine uymamaktadır. Anlam sürekli değişerek değişkenliğe uygun bir zemini barındırmaktadır. Onlara göre bu zeminde kişinin ve dolayısıyla toplumun belirli ve böyleye değişmeyen anlamlar üzerinde durabilmesi imkânsızlaşmaktadır.

Deleuze'ün 'Anlamın Mantiği'nda açıkladığı üzere alışıl gelmiş zaman anlayışındaki haliyle 'şimdi'nin her zaman öne çıkmasından farklı olarak zaman, 'Aion' olarak gerçekleşmektedir. Alışıl gelmiş zamanda kronolojik olarak tarih şimdiye göre düzenlenmektedir. Aion olarak zamanda ise alışıl gelmiş şekilde geçmiş ve geleceği yutan bir şimdi bulunmaz. Onun yerine, her an şimdiyi bölen ve onu sonsuza dek iki yönde birden hem geçmiş hem de gelecek olarak altbölümlere ayıran bir gelecek ve bir geçmiş bulunmaktadır. Daha doğrusu, her şimdiyi geçmiş ve gelecek olarak altbölümlere ayıran bir an bulunmaktadır. Ona göre artık geçmiş ve gelecek var olan şimdiyi alt üst edememektedir. (Deleuze, 2015: 185-186) Böylece Deleuze, her ne kadar Guattari ile çalışmalarını daha sonradan yürütmüş olsa da 'Anlamın Mantiği'nda idealizme karşıt kronolojik bir tarih anlayışı üzerinde durmuştur. Bu zaman anlayışı, geçmiş, şimdi ve gelecek üzerinde dururken zamanın farklı bölünmesini an üzerinden sürdürmüştür. Anın geçmiş ve gelecek olarak bölünmesi ise bağlı kalınan bir zamanın ortadan kalkması nedeniyle şizonalitik sürece uygun düşen bir zaman anlayışı demek olacaktır. Bu aynı zamanda şizofrenik süreçteki farklı zamanlarda bulunmayla da bir benzerlik taşımaktadır.

Deleuze ve Guattari'nin şizonalitik toplumsal yatırım ile öne sürdüğü özgürlük Marx'la da belirli düzeyde paralellikler taşımaktadır. Artık yaygın olarak bilinen haliyle Marx'ın düşüncesindeki komünal hayatta insanlar doğa ile bütünleşmiş ve ortak olarak yaşarken ne bir

temsil sistemine ne de bir gösterene tabi olmaktadır. Bu yönüyle de Marx'a özgü komünallik ile Deleuze ve Guattari'deki özgürlük birbirleriyle uyumlu durmaktadır. Özellikle materyalist düşünce içinde kapitalizme ve iktidar ilişkilerine yöneltile eleştiriler bağlamında ve özellikle de özgürlüğe ilişkin yaklaşımlarında Deleuze ve Guattari ile Marx arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

Bununla birlikte Deleuze ve Guattari ile Marx arasında esas itibarıyla evrimci yaklaşım ve diyalektik düşünce üzerinden farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Zira Deleuze ve Guattari, Jain'in altını çizdiği gibi "evrimci teolojilerin birçoğunu reddeden bir Marksizm önerir" (Jain, 2014: 8). Evrimci bir bakış açısı her şeyden önce Platon'dan beri devam eden kronolojik zaman anlayışı ile örtüşmekte ve onun gelişim çizgisini benimsemiş olmaktadır.

Öte yandan Deleuze, Platon'dan beri devam eden diyalektiği de kabul etmez. Diyalektik düşünceye karşı olması nedeniyle de Marx'tan ayrılmış olmaktadır. Deleuze'e göre Platon diyalektiğindeki fark bir ya da aynı olanla ilişkilendirilmektedir. Aynı ise kendisi olarak ideayı karakterize etmektedir (Deleuze, 2014: 79). Dahası idealer teorisinin amacı bir seçme, eleme isteğini barındırdığı için Deleuze'e göre Platon'un projesi bir bölme yöntemidir. Burada bölme ile amaçlanan bir cinsi türlere bölmek değildir. Daha ziyade derinlemesine sınıfları seçmektir. Özetle Platoncu diyalektik bir çelişme ya da karşıtlık diyalektiği olmak yerine bir rekabet diyalektiğidir. Rakiplerin ya da taliplerin diyalektiği olarak talipleri elemek, hakiki talibi sahtelerinden ayırmak amacını gütmektedir (Deleuze, 2015: 279-280). Bununla birlikte Deleuze'e göre Platon'da idea henüz kavram olarak nesnenin temsilini sunmuş değildir. Daha ziyade ham olarak şeylerin temsil edilebilir olmayan dünyasında ifade edilmektedir. (Deleuze, 2014: 71). Deleuze, Platonculuğun, temsil alanını belirlemenin, yani onu temellendirmenin ve seçmenin ötesine geçmediğini belirtmektedir. Ona göre temsilin sınırlanmış şekliyle sonlu temsil olarak ortaya konması daha ziyade Aristoteles'in işidir. Aristoteles'te temsil, en yüksek cinslerden en küçük türlere kadar uzanmaktadır. Böylece bölme yöntemi ile Platon'da sahip olmadığı türlere ayırma işlevini kazanmaktadır. Platon ve Aristoteles'ten sonra ise Hristiyanlığın etkisiyle oluşan bir üçüncü evreden de söz edilebilir. Bu evrede temsil artık ne sadece temellendi-

rilir ne de türlere ayrılır. O artık sonsuz hale getirilmek istenir (Deleuze, 2015: 285). Kısaca Deleuze'e göre Platoncu diyalektik başlangıçta bir rekabet diyalektiğidir ve bu nedenle bölerek eleme yoluyla saf olanı seçmeyi amaçlamaktadır. Onun gelişimini Aristoteles ve Hristiyanlık tamamlamaktadır. Dolayısıyla da diyalektik ve Hristiyanlık iç içe geçmiş durumdadır.

Deleuze için idealizm, düşünce geleneği içinde temsil konumundaki birliğin ifadesi olmuştur. Böyle bir sonsuz temsil, her şeyin temsil edildiği ve toplandığı tek bir merkezi barındırır. Gerçekte sonsuz temsil, onu mümkün yapan bir yasadan da ayrıştırılamaz (Deleuze, 2014: 67-68). Dolayısıyla idealist düşünce, Deleuze'e göre, soyut bir düşünceden ibarettir. Bu bakımdan dünyada özgür bir oluş fikri dışında yer almakta ve tümdengelimci bir yasa olarak belirlenmiş kurallardan oluşmaktadır. Bu Deleuze için mümkün bir şey olamaz.

Felsefi düşünce içinde Aristoteles gibi Hegel de 'fark'ı aşırı zıtlıklar ve çelişkiler yoluyla belirlemektedir. (Deleuze, 2014: 55) Böylece aslında Hegelyan karşıtlık, fark için özdeşliği yeterli şart yapan ölü bir akıbeta sürüklemektedir. (Deleuze, 2014: 331) Üstelik Deleuze, Hegelci diyalektiği geleneksel düşünüşün en tehlikeli biçimi olarak görmektedir (Choat, 2014: 32) Bu haliyle diyalektik düşünce konusunda Deleuze, Marx'tan çok Nietzsche'ye yakın durmaktadır. Çünkü "Marx diyalektiği ayaklarının üstüne dikmeye çalışırken Nietzsche diyalektik düşünmeyi toptan reddeder" (Choat, 2014: 25).

Sonuç

Deleuze ve Guattari'nin bakış açısında psikanaliz, modern çağa özgü bir yaklaşım biçimi olarak aslında mevcut yapı içinde, ona hizmet eden bir araçtır. Yapı bir toplumsallık tipi olarak varlığını birçok alanda olduğu gibi psikanalitik içinde de sürdürmektedir. Dolayısıyla tüm sürüven aslında idealizmin modern çağa özgü bir forma girerek cereyan etmesidir. Bu yüzden gerçekte Deleuze ve Guattari için asıl sorun ne kapitalizm, ne öznenin sınırlılığı ne de psikanalizdir. Bunlar görünen kısım olmakla birlikte asıl sorun bunların arkasında bulunan haliyle idealizmin düşünce tarihi içindeki egemenliği ve belirli referansları saptamasıdır. Psikanaliz, aile içindeki temsilci rolleri bir temsil düzeyini gösterdiği ve aynı zamanda toplumsal yapıyı bir küçük örnek ola-

rak sabitlediği için karşı çıkılması gereken bir yaklaşım biçimi olarak görülmektedir.

Deleuze ve Guattari, idealizme genel anlamda postyapısalcı bir çerçevede karşı çıkmaktadırlar. Görüşlerinde öne çıkan uğraş, idealizmin ve diyalektik düşüncenin oluşturduğu hâkimiyetin kırılma çabasıdır. Bu kırılma, idealardan süzulegelerek oluşan temsilci düşüncenin modern biçiminin de bertaraf edilmesi ile mümkün olacaktır. Temsilci düşünce, idealizme özgü soyut bağlamlar ve kavramsallaştırmalar taşıyor olduğu için çözüm materyalist bir düşünme sistemi içinde aranmaktadır. Bu çerçevede materyalizme uygun olarak her şey makine ile tasvir edilmektedir. Dünyada olması gereken akış da sürekli değişim göstererek hareket halinde olan bir serüveni yansıtan düşünce ile oluşturulmaktadır. Bu onlar açısından bir özgürleşme serüvenidir ve bu serüvenin gerçekleşme imkânı bir hastalık olarak değil ama bir süreç olarak ancak şizofrenide mümkündür. Bu sayede tüm postyapısalcıların karşı olduğu yapı ve yapıyı oluşturan temeller ortadan kalkacak ve hiçbir yapının oluşmasına imkân vermeyen bir düşünce ve yaşama biçimi hayata geçirilebilecektir. Ancak Deleuze ve Guattari'nin ısrarla ve değişmez bir şekilde idealizme karşı gelişi onları aile konusunda çelişkili bir zemine sürüklemektedir. Şöyle ki: karşı gelişin itiraz noktası ikili karşıtlık düşüncesi içinde olduğu düşünülen kadın ve erkek rollerine çocuğun eklenmesiyle biçimlendirilen üçgenleşmedir. Her ne kadar bir üçgen meydana gelmiş olsa da üçgenin dayandığı temel ikili karşıtlıktır. Bu karşıtlıkla insan rollerini ve cinsiyetlerini sınırlamak Deleuze ve Guattari için insan özgürlüğüne müdahaledir. Çelişki de burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü nasıl yorumlanırsa yorumlansın değişmeyen bir şekilde kadınlık ve erkeklik bir gerçeklik olarak vardır. Kişinin biyolojik olarak erkek ya da kadın oluşunun ötesinde dışarıdan bir yüklemle bir cinsiyet belirlenimin oluşturulduğu düşüncesi insanın biyolojik özellikleri nedeniyle ne ispat edilmeye ne de çürütülmeye imkân vermektedir. İnsan, hayatının devamı için ömrünün ilk birkaç yılında başkasına ihtiyaç duymaktadır. Bu onun müdahalesiz bir hayatının olamayacağını göstermektedir. Bu durumda da müdahale edilmeyen insan hayatının varlığı üzerine teori geliştirmenin insanın kendi doğasına uygunluğu bile tartışılır. Dolayısıyla bir varsayım olmaktan öteye gidemez.

Ayrıca şizofrenik sürecin, zaman ve anlam koyma üzerine gelişimi sabitlikten uzak olarak, idealizmle barışık olan kronolojik zaman anlayışını bozduğu kabul edilse bile onun daha doğru olduğunu gösterecek bir ölçüt de bulunmaz. Üstelik bu ölçüt zaten bir sabit ölçüm nesnesine ihtiyaç duyduğu için daha baştan Deleuze ve Guattari'nin yaklaşımı çerçevesinde anlamsız hale gelmektedir. Bu nedenle şizofrenik sürecin insana daha uygun olduğunu söylemek imkânsızdır. Her şeyden önce 'daha uygunluk' ifadesi bir sabitlemedir. Dolayısıyla şizofrenik sürecin daha tercihe değer olduğunu söylemeyi zaten şizofrenik sürecin kendisi engellemektedir. Bu durumda da Deleuze ve Guattari'nin iddiası kendi içinde dikkate alınmamayı gerektiren bir iddia olmaktadır. Şizofrenik sürecin gerektirdiği sürekli değişim nedeniyle iddianın kendisi bile değişime uğramak zorundadır. Üstelik herkesin kendi deneyimlemesi bir diğerkinden farklı olacağı için şizofrenik süreçte, iddia edilen anlam zaten bir diğerkişide farklı bir anlamı taşıyacaktır. Dolayısıyla burada neyin iddia edildiğini iddia etmek bile güçleşmektedir.

Kaynaklar

- Althusser Louis, (2006), İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları, Çev: Alp Tümertekin, İstanbul, İthaki Yayınları.
- Buchanan Ian, (2014), Deleuze Ve Guattari'nin Anti-Ödipus'u, Çev: Fahrettin Ege-Hakan Erdoğan, Ankara, Bilim Ve Sosyalizm Yayınları.
- Bogue Ronald, (2013), Deleuze Ve Guattari, Çev: İsmail Öğretir-Ali Utku, İstanbul, Otonom Yayıncılık.
- Choat Simon, (2014), *Deleuze, Marx Ve Felsefenin Politikleşmesi*, Özgürleşme Makineleri ve Marx, Der: Dhruz Jain, Çev: Aslı İkizoğlu, İstanbul, Otonom Yayıncılık.
- Deleuze Gilles, (2015), Anlamın Mantığı, Çev: Hakan Yücefer, İstanbul, Norgunk Yayıncılık.
- Deleuze Gilles, (2014) Difference And Repetition, Trans: Paul Patton, London, Bloomsbury Academic.
- Deleuze Gilles, Guattari Félix, (2014a) Anti-Ödipus, Kapitalizm Ve Şizofreni 1, Çev: Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan, Mustafa Yiğitalp, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Deleuze Gilles, Guattari Félix, (2014b) A Thousand Plateaus Capitalism And Schizophrenia, Trans: Brian Massumi, London, Bloomsbury Academic.
- Deleuze Gilles Parnet Claire, (1990), Diyaloglar, Çev: Ali Akay, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Foucault Michel, (2005), Özne Ve İktidar, Çev: Işık Ergüden- Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Gramsci Antonio, (1986), Hapishane Defterleri: Seçmeler, Çev: Kenan Somer, İstanbul, Onur Yayınları.
- Holland Eugene W. (2013), Deleuze Ve Guattari'nin Anti-Oedipus'u Şizoanaliz Giriş, Çev: Ali Uku-Mukadder Erkan, İst., Otonom Yayıncılık.
- Horkheimer Max, (2005), Geleneksel Ve Eleştirel Kuram, Çev: Mustafa Tüzel, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Jain Dhruv, (2014), *Sermaye, Kriz, Manifestolar Ve Son Olarak Devrim*, Özgürleşme Makineleri Ve Marx, Der: Dhruz Jain, Çev: Aslı İkizoğlu, İstanbul, Otonom Yayıncılık.
- Kılıç Sinan, (2013), Deleuze-Guattari: Şizoanaliz Yaratıcı Bir Fark Ve Arzu Ontolojisi, Ankara, Sentez Yayıncılık.
- Tynan Aidan, (2014), *Antiödipus'un Marx'ı*, Özgürleşme Makineleri Ve Marx, Der: Dhruz Jain, Çev: Aslı İkizoğlu, İstanbul, Otonom Yayıncılık.